

Koulua käymättömät lapset ja nuoret sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa

Johtava sosiaalityöntekijä Julia Rosberg

Johtava sosiaalityöntekijä Minttu Ketonen

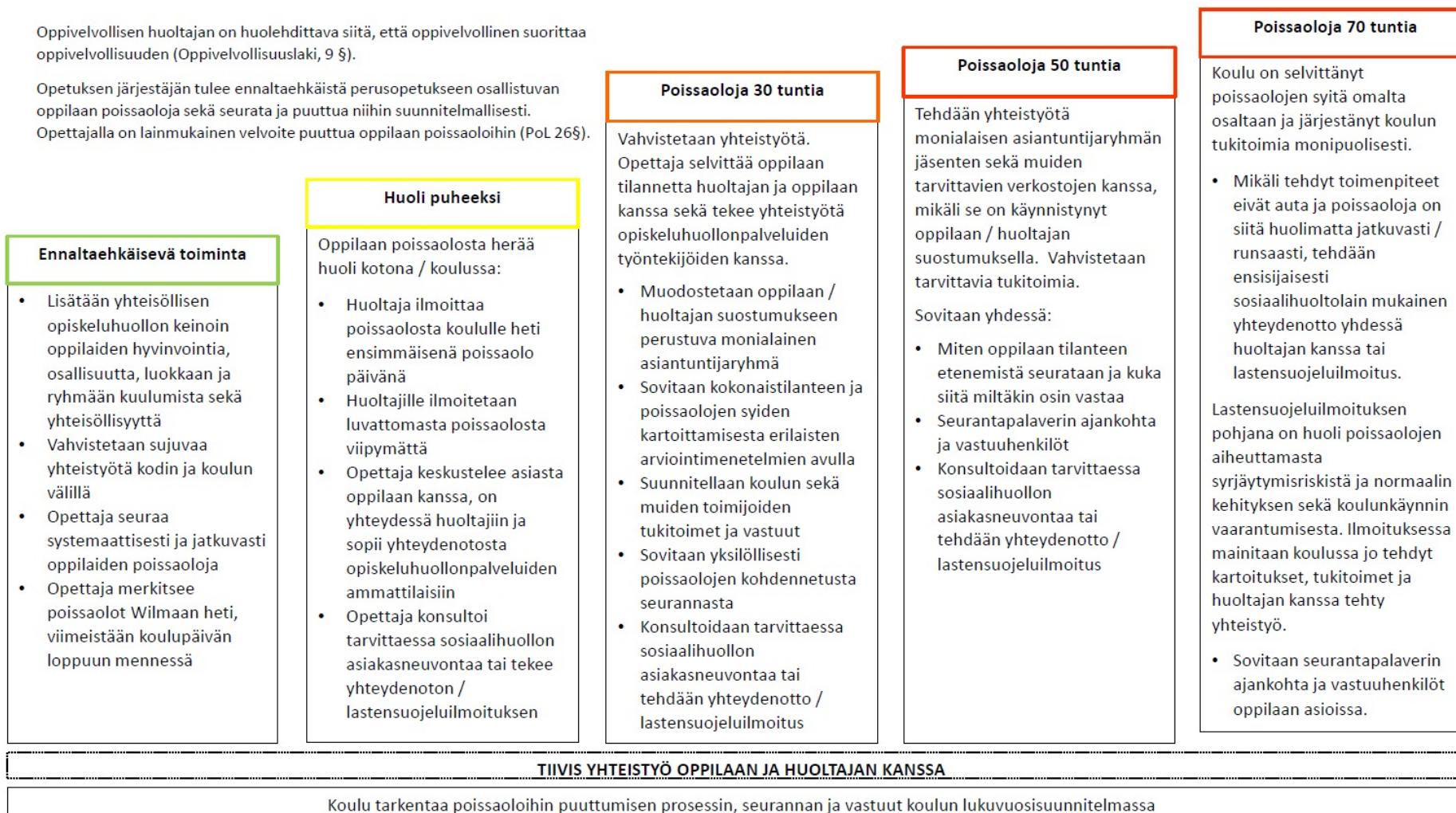
Työtä ohjaava lainsäädäntö sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa

- Sosiaalihuoltolaki
  - Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut 14 §
  - Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi 35 §
  - Palvelutarpeen arviointi 36 §
  - Monialainen yhteistyö 41 §
- Lastensuojelulaki
  - Vastuu lapsen hyvinvoinnista 2 §
  - Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen 14 §
  - Ilmoitusvelvollisuus 25 §
  - Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi 25 a §
  - Avohuollon tukitoimet 36 §
- Hallintolaki
- Asiakaslaki (703/2023) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Kymenlaakson HVA:n koulupoissaoloihin puuttumisen malli

Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden (Oppivelvollisuuslaki, 9 §).

Opetuksen järjestäjän tulee ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Opettajalla on lainmukainen velvoite puuttua oppilaan poissaoloihin (PoL 26§).

Lastensuojeluilmoitus Lsl 25§

- **Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa**, jos epäilee, että on tarpeen selvittää, voiko joku lapsi huonosti.
- Ilmoitusvelvollinen ei voi delegoida ilmoituksen tekemistä toiselle henkilölle.
- Lastensuojeluilmoitus on tehtävä, jos lastensuojelulaissa määritellyt henkilöt ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka **hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä**.
- Ilmoitusvelvollinen tekee lastensuojeluilmoituksen lähtökohtaisesti aina ammattilaisena ja omalla nimellään.
- Ilmoitusvelvollinen on lastensuojeluilmoituksen lisäksi velvollinen tekemään tutkintapyyynnön poliisille, mikäli epäilee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai muuta lapseen kohdistuvaa väkivaltaa.

Ilmoitusvelvollisia (Lsl 25 §) ovat:

sosiaali- ja terveydenhuolto ja lasten päivähoido
sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja
opetustoimi
nuorisotoimi
opetuksen tai koulutuksen järjestäjä
poliisitoimi
Rikosseuraamuslaitos
palo- ja pelastustoimi
seurakunta
muu uskonnollinen yhdyskunta
vastaanottokeskus
häätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö
koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa tarjoava yksikkö
Tulli
Rajavartiolaitos
ulosottoviranomainen
Kansaneläkelaitos

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

- Ilmoitusvelvollinen henkilö voi lastensuojeluilmoituksen sijasta täyttää ilmoitusvelvollisuutensa ottamalla yhteyttä hyvinvointialueen lastensuojeluun **yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa.**
- Jos ilmoitusvelvollinen henkilö on ottanut yhteyttä sosiaalihuoltoon, hänen ei samojen syiden perusteella tarvitse tehdä erikseen lastensuojeluilmoitusta.
- Käsittelyprosessi on käytännössä sama, kuin lastensuojeluilmoituksella.

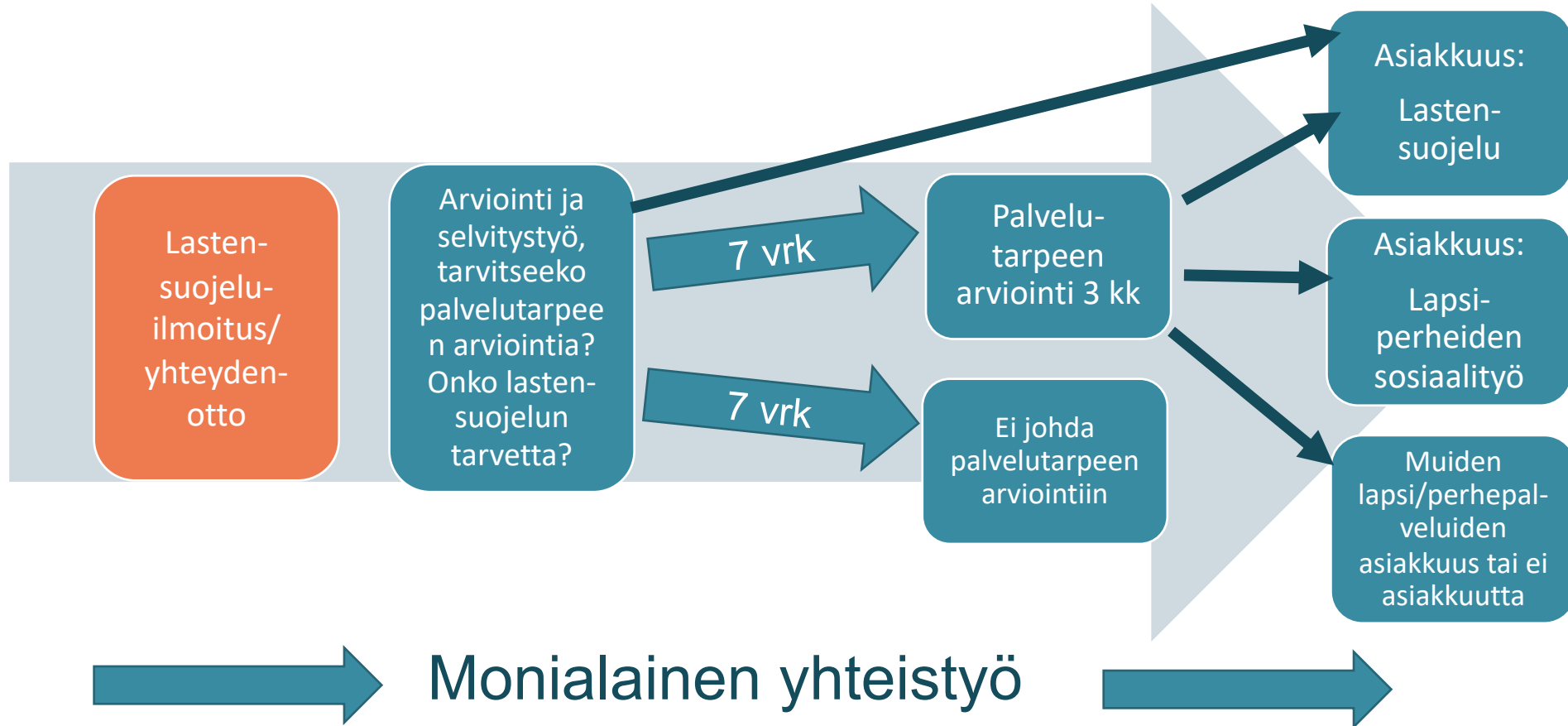
Lastensuojeluilmoitus ja yhteydenotto sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen

- **Milloin täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus tai yhteydenotto?**
- Lastensuojelulaki määrittelee ilmoitusvelvollisuuden sekä velvollisuuden ottamaan salassapitosäännösten estämättä viipymättä yhteyttä sosiaalihuollon viranomaiseen.
- Tee lastensuojeluilmoitus, kun epäilet, että lapsen lastensuojelun tarve pitäisi selvittää. Ilmoituksen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja. Niitä voivat olla esimerkiksi:
  - Puutteet lapsen hoidossa tai huolenpidossa
  - Heikko taloudellinen tilanne, joka vaarantaa lapsen huolenpidon tai kehityksen
  - Lapsen tarpeiden laiminlyönti
  - Lapsen heitteillejätö
  - Lapsen oma päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat, rikoksilla oireilu tai itsetuhoisuus
  - Jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti
  - Jos koulu ei pysty omalla tuellaan ja oppilashuollon palveluiden avulla turvaamaan lapsen koulunkäyntiä, ja vanhemmat suhtautuvat asiaan välinpitämättömästi
  - Arjen tukiverkon puute, jos se vaarantaa lapsen hyvinvoinnin
  - Vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat
  - Lapsen suhteeton vastuu perheen arjesta
  - Lapsen huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus, oman hoidon laiminlyöminen
  - Pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö, tai niiden uhka (Ilmoitusvelvollisuus lapseen kohdistuvasta väkivallasta)
  - (ilmoitusvelvollisen tehtävä yhteydenotto/ilmoitus toistuvasti, jos huoli jatkuu).

Lastensuojeluilmoituksen ja yhteydenoton tekemisestä

- Mikäli olet epävarma, pitääkö sinun tehdä yhteydenotto/lastensuojeluilmoitus, ole pienellä kynnyksellä yhteydessä sosiaalihuoltoon/lastensuojeluun. Voit konsultoida oppilaan asiassa anonyymisti ja kertoa tilanteen ja saada ohjausta/neuvontaa tai toimintaohjeita.
- Kun ajankohtaiseksi tulee yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus – nosta poissaolomäärän lisäksi esille:
  - Koulun kartoituksen tulokset poissaolojen syistä ja oppilaan kokonaistilanteesta
  - Koulun tukitoimet ja miten ne ovat toimineet
  - Yhteistyö huoltajien kanssa ja lapsen/nuoren itse kertomat seikat.

Ilmoitusten käsittelyprosessi

Palvelutarpeen arviointi

- Palvelutarpeen arvioinnin aikana kartoitetaan lapsen ja hänen perheensä yksilöllinen tilanne ja tuen tarve.
  - Kouluakäymättömyys on usein näkyvä oire, jonka taustalla voi olla erilaisia tekijöitä, kuten kiusaaminen, oppimisvaikeudet, nepsy, autismin kirjo, terveydentila, psyykkiset ongelmat jne.
  - Näkyvän oireilun taustalla voi olla monia eri tekijöitä ja lisäksi tilanteessa monia eri toimijoita, jotka asiaan ja ratkaisuihin vaikuttavat. Erityisesti tästä syystä moniammatillisen yhteistyön ja verkostotyön tarve korostuu palvelun tarvetta arvioitaessa.
- **Palvelutarpeen arvioinnissa..**
  - arviointi tehdään lapsen ja hänen perheensä elämäntilanteen mukaan
  - arviointi tehdään yhteistyössä asiakkaan (lapsen), hänen huoltajiensa ja tarvittaessa muiden lapsen läheisten sekä muiden toimijoiden kanssa
  - asiakkaalle on selvitettävä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa
  - asiakkaalle on kerrottava erilaisista vaihtoehdoista palvelujen toteuttamisessa ja palvelujen vaikutuksista
  - selvitys arvioinnista on annettava siten, että asiakas ymmärtää sen sisällön ja merkityksen
  - asiakkaan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava erityisesti, kun kyseessä on lapsi, nuori tai erityistä tukea tarvitseva henkilö
  - asiakkaan toiveet, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet otetaan huomioon.
- Palvelutarpeen arvioinnin määrääjät
  - Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta.
  - Arviointi on tehtävä loppuun viiveettä, viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireilletulosta.

Perheiden sosiaalityön palvelut perheen tukena

- Perheiden sosiaalityön asiakkuus ja palvelut perustuvat aina vapaaehtoisuuteen.
- Palveluiden tarve ja laajuus arvioidaan lapsikohtaisesti, tämän arvioinnin tekee sosiaalihuollon viranhaltija. Koulu tai muu taho ei voi määrittää tai luvata perheelle tiettyä sosiaalihuollon palvelua tai arvioida sijoituksen tarvetta.
  - Kiirehtimistä vältettävä ja huomioitava, että sijoitus/huostaanotto ei ole kaiken ratkaiseva.
  - Ratkaisut mietittävä aina tapauskohtaisesti lapsen etu keskiössä: miten tuetaan lasta ja perhettä ensisijaisesti siten, että lapsi voi asua kotona ja käydä koulua.
- Lastensuojelu on viimesijainen tukija, jota ennen pyritään tukemaan perhettä riittävällä tavalla perheiden sosiaalityön keinoin, esimerkiksi:
  - Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
  - Perhetyö
  - Tukisuhdetoiminta
  - Palveluista rakennetaan perheen tarvetta vastaava kokonaisuus, jonka muoto, intensiteetti ja keinot vaihtelevat perheen tarpeen mukaisesti.

Perheiden sosiaalityön ja lastensuojelun rajapinta

- Käytännössä rajapinta on usein häilyvä ja edellyttää sosiaalityöntekijän arviointia.
  - Arvioitava lapsen suojaavia tekijöitä suhteessa lapsen tilanteeseen liittyviin huoliin, lastensuojelun tarve on aina lapsen ja hänen perheensä yksilöllisen tilanteen ja vaikutusten arviointia.
  - Sosiaalihuollon palvelut todetaan riittämättömiksi lapsen tilanteen suotuisaksi edistämiseksi.
  - Lapsi tai hänen huoltajansa kieltäytyy sosiaalihuollon palveluista ja sosiaalityöntekijä arvioi, että lapsen kasvu ja kehitys vaarantuu vakavasti ilman tukea ja palveluita.
- Koulupoissaolot ovat vain harvoin ainoana syynä aloittaa lastensuojelun asiakkuus. Oleellista on juurisyiden selvittäminen ja huoltajien ja lapsen/nuoren aktivoiminen yhteiseen työhön.
- Lastensuojelun asiakkuus alkaa kun:
  - 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
  - 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
  - 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojelu perheen viimesijaisena tukijana

- Lapselle nimetään aina lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.
- Kymenlaakson hva:lla lastensuojelutyötä tehdään työpareina sosiaaliohjaajan tai toisen sosiaalityöntekijän kanssa.
- Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista.
- Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.
- Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia.
- Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia.

Avohuollon tukitoimet

- Avohuollon tukitoimesta sovitaan yhteistyössä ja ne kirjataan asiakassuunnitelmaan.
- Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia.
- Avohuollon tukitoimilla pyritään tukemaan lapsi- ja perhekohtaisesta näkökulmasta.
- Tukitoimia arvioitaessa tulee huomioida lapsen etu.
- Avohuollon palveluita ovat muun muassa:
  - Tehostettu perhetyö
  - Taloudellinen tuki (toimeentulon ja asumisen turvaaminen)
  - Tukisuhdetoiminta
  - Perhekuntoutus
  - Ja muut lapsen ja perheen tarvitsemat palvelut
  - Avohuollon sijoitus.

Sijaishuolto

- Avohuollon sijoitus ei ole sijaishuoltoa. Sijaishuoltoa on huostaanotetun lapsen sijaishuoltoon sijoittaminen, kiireellinen sijoitus ja väliaikasmääräyksen nojalla sijoitettu.
- Sijaishuollossa olevan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päätää lapsen olinpaikasta, hoidosta, välttämättömästä terveydenhuollosta ja lapsen yhteydenpidosta lapsen edun mukaisesti.
- Lapselle laaditaan asiakassuunnitelma yhteistyössä lapsen, vanhempien ja sijaishuoltoapaikan kanssa.
- Sijaishuolto vastaa lapsen arjesta.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä koulun, terveydenhuollon jne. kanssa.
- Lastensuojelun edustajan kutsuu neuvotteluihin verkoston järjestävä taho.
  - Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä osallistuu ensisijaisesti palavereihin.

Huostaanotto ja kiireellinen sijoitus

Huostaanotto

- Lapsi on otettava hyvinvointialueen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:
  - 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
  - 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.
- Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:
  - 1) 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
  - 2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

Kiireellinen sijoitus on turvaamistoimi

- Kiireellinen sijoitus on ajankohtainen tilanteessa, jossa lapsi on välittömässä vaarassa siten, ettei häntä voida turvallisesti jättää kotiin eikä tilannetta voida turvata avohuollon tukitoimien avulla.
  - Kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat välittömästi lapsen terveyden tai kehityksen
  - Lapsen vanhemmat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan, mikä välittömästi vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen
  - Lapsen vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsestaan päihteiden tai akuutin mielenterveysongelman syntymisen takia
- Fyysisen vaaran lisäksi välitön vaara voi olla henkistä väkivaltaa ja muuta kaltoin kohtelua, joka voi olla peruste kiireellisen sijoituksen tekemiselle.
- Kiireellisen sijoituksen kesto on 30 vrk, enintään 60 vrk.
- Kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen asioista toimenpiteen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.
  - Tavallisesti tämä merkitsee päätöstä lapsen olinpaikasta, hoidosta, välttämättömästä terveydenhuollosta ja lapsen yhteydenpidosta.

Tietojenvaihto koulun ja perheiden sosiaalityön/lastensuojelun välillä

- Sosiaalihuollon asiakastiedot ovat salassapidettäviä.
  - Salassapidosta ja vaitiolovelvollisuudesta saa poiketa asiakkaan suostumuksella tai lakiin perustuvasta syystä.
- Sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada maksutta salassapitosäännösten estämättä sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka ovat laissa säädetyn tehtävän vuoksi välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.
- Sosiaalihuolto ei voi kuitenkaan luovuttaa tietoja yhtä laajasti. Ilman asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa suostumusta tietoja voidaan luovuttaa vain lakiin perustuvan perusteen vuoksi tai jos se on lapsen edun kannalta välttämätöntä.
- Tietojen luovuttaja on vastuussa siitä, että tietojen luovuttamiselle on lain mukainen peruste ja tietojen luovuttaminen on asiakkaan asian kannalta välttämätöntä.

Verkostoissa on voimaa!

- Kouluikäikäyttömän lapsen tukemisessa keskiössä on monialainen yhteistyö lapsen, perheen, koulun, oppilashuollon ja sosiaalitoimen välillä.
  - Systemaattinen ja jatkuva poissaolojen seuraaminen
  - Perusteellinen kartoitus poissaolojen syistä ja lapsen/nuoren tilanteesta
  - Sujuva monialainen yhteistyö eri toimijoiden välillä
  - Tunnistetaan, että lapsen auttaminen on yhteinen tehtävä.
    - Sen sijaan, että mietittäisiin mitä jonkun toisen pitäisi tehdä, pohditaan mitä annettavaa kullakin taholla on lapsen asian edistämiseksi.
- Palvelutarpeiden tunnistaminen ja kartoittaminen ei tarkoita, että kaikki tuki tulisi sosiaalihuollosta, vaan tarvittavia palveluita ja yhteistyöverkostoja aktivoidaan työskentelyn aikana koko palvelujärjestelmän laajuudella. Muiden toimijoiden vastuu lapsen tukemisessa ei katoa lastensuojeluilmoituksen/yhteydenoton/asiakkuuden myötä.
- Palvelutarpeen arvioinnin ja perheiden sosiaalityön asiakkuuden aikana on sosiaalityöntekijällä/sosiaaliohjaajalla usein merkittävä rooli eri verkostojen kokoajana ja palvelukokonaisuuden yhteensovittajana lapsen tarpeen mukaisesti.
- Tietojen vaihto ja siihen liittyvät rajoitteet eivät ole este monialaiselle yhteistyölle, mutta reunaehdot on tunnistettava ja hyväksyttävä.
- Kaikilla toimijoilla on yhteinen tavoite, lapsen edun ja sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla. Vain yhdessä pystymme tukemaan lapsia, nuoria ja heidän perheitään kaikenlaisissa tilanteissa.

KIITOS!